

בבא מציעא

אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום מאי טעמא תקינו רבנן דלא לייתי לאנצויי, אמר אביי מוטיב ר' חייא בר יוסף פיאה אמר רבא מוטיב ר' יעקב בר אידי נזיקין וכו' נטל מקצת פיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה וכן בעומר שכחה, ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום נקנו לו ארבע אמות ידיה, הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני ואי תקון רבנן כי לא אמר מאי הוי, כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני.

(בבא מציעא י' ע"א).

ברש"י: בנפילה ניחא ליה דנקני, לא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים כסבור שנפילתו יפה לו.

בר"ן: אי נמי מדנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני, בר' אמות לא ניחא ליה דליקני וזו כיון דתקנת חכמים היא שומעין לו (ב"ק דף ח') באומר אי אפשר בתקנת חכמים כגון זו.

לפי דבריו הק' יוצא דדוקא בקנין ד"א אמרינן כן לפי שהיא קנין דרבנן אבל אם נפל על המציאה בחצרו דהיא קנין דאורייתא לא אמרינן דגלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני אבל בחצרו לא ניחא ליה דליקני דבקנין דאורייתא לא אמרינן כן.

וכן מובא בשו"ת מהר"י הלוי אבן מיגאש ז"ל שכותב: שאם היתה המציאה בחצרו ונפל עליה אין ספק שלא נאמר שמכיון שנפל עליה גלי אדעתיה דלא ניחא לו דתקני לו חצרו, מפני שחצרו קנתה לו עכ"פ להיותו חצרו, והנפילה שנפל עליה דבר נוסף היא.

בספר שו"ת דברי יעקב מסביר את דבריהם הק' בטוב טעם ודעת: דברי הגמ' „בד' אמות לא ניחא ליה דליקני“ — אין הכוונה שאינו רוצה לקנות ומבטל את הקנין הזה, אלא וודאי דע"י שנחטפו בקנין הדבר לא שם אל לבו שיתכוין אז לקנות בקנין ד' אמות אלא בקנין הנפילה, וכן מדוקדקים דברי רש"י ז"ל שכתב בזה"ל „ולא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים“ ולא כתב ונתכוין שלא לקנות, וזו החילוק וההפרש בין קנין חצר לבין קנין ד' אמות, דגבי קנין חצר לו יהא שלא היה לו אז כוונת קנין חצר, אבל מ"מ לא היה לו ג"כ כוונה לחיפוך להפקיע קנין

חצר, ומכיון שבאמת מחשבתו להיות הדבר שלו, הרי קי"ל דחצרו של אדם קונה שלא מדעתו. וקנין הנפילה שעשה דבר נוסף היא מפני שכבר נקנה לו הדבר ע"י קנין חצר, משא"כ גבי קנין ד"א, הרי באמת הד' אמות הללו אינן שלו והן מופקדין לכל אדם, זולת כשיתכוין לעשות הד' אמות הללו כמו חצרו לזכות המציאה אשר בהן תקנו לו חכמים קנין זה ואז נקנה לו בתורת קנין חצר, אמנם כשלא יתכוין לזה, הרי אין לו קנין חצר וע"י איוו קנין יקנה את המציאה, ולזה באמת בקנין ד' אמות לא אמרינן דד' אמות של אדם קונות לו שלא מדעתו, ולפיכך כשנפל עליה מעבירין אותו הימנה.

הכיר בה שאינה שלו ולקחה אמר רב מעות יש לו
שבח אין לו, ושמואל אמר אפי' מעות אין לו, במאי
קמיפלגי, רב סבר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר
ונתן לשום פקדון וכו', ושמואל סבר אדם יודע
שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום מתנה. (ב"מ ט"ו ע"ב).

בשם הגאון רי"מ חרל"פ ז"ל: כנראה דאולי לשטתייהו אם הולכין בממון
אחר הרוב אם לא, והיינו דכן מודים ברוב בני-אדם שנותנים לפקדון, ורב אזיל
לטעמיה דסבר הולכין בממון אחר הרוב ולפיכך אמר מעות יש לו ואזלינן בתר
רובא ורובא לפקדון יהבי, ושמואל אזיל לטעמיה דסבר דלא אזלינן בתר רובא
בממונא אלא אמרינן הממע"ה ולפי דאיכא מיעוטא דיהבי לשם מתנה לפיכך אמר
דגם מעות אין לו.

דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי
רבנן דמשנו במלייהו במסכת ובפוריא ובאושפיזא.
בבא מציעא כ"ג ע"ב).

ברש"י: באושפיזא, שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות ואמר לאו
מדה טובה היא כדי שלא יקפצו בו בני-אדם שאינן מהוגנין לבא תמיד עליו ויכלו
את ממונו.

בתוס': באושפיזא, אם שאלוהו אם קבלוהו בסבר פנים יפות ואמר לא
כדפירש רש"י, דאמרינן בערכין (דף ט"ו), מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם
בערב קללה תחשב לו, וא"ת והא אמרינן בברכות (דף נ"ח) אורח טוב אומ

כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי, וי"ל דהתם מיירי בין בני־אדם מהוגנים והכא בין בני־אדם שאינם מהוגנים וכו'.

לולא דברי התוס' אפשר לתרץ: ששם דברכות הוא אומר את זה לבעל־הבית וב"ב, כלומר למרות שלא הכינו דוקא בשבילו אלא בשביל כל הבית בכ"ז הוא אומר שכל הטרחה היה בשבילו, משא"כ כאן אם שאלוהו אחרים זחו כמו שמברך את רעהו בקול גדול שהוא טוב־עין לכל העולם, ויקסצו עליו אנשים שאינם מהוגנים לבוא תמיד עליו ויכלו את ממנו.

אשר יעשון זו לפנים משורת הדין דאמר ר' יוחנן
לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה, אלא
דיני דמגיזתא לדיינו, אלא אימא שהעמידו דיניהם על
דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין.
(בבא מציעא ל' ע"ב).

במקהלות הסברתי את הסבר דבריהם הק': כי כל זמן שבני אדם למטה עושין „לפנים משורת הדין“, אז גם הקב"ה מלמעלה עושה אתם „לפנים משורת הדין“ מדה כנגד מדה, ומדת הרחמים מלמדת סנגוריה שצריכים לרחם עליהם למרות שחטאו, ולהגביר את מדת הרחמים על מדת הדין, אבל מכיון שבני ישראל שבאותו הדור לא רצו לעשות „לפנים משורת הדין“ אלא עמדו אך ורק על חומר הדין בענינים שבין אדם לחברו, לכן שלם להם הקב"ה „מדה כנגד מדה“ ודן אותם לפי חומר הדין בלי שום נשיאת פנים.

שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים, זה אומר
שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים, נותן לזה מנה
ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו, א"ר
יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח
עד שיבא אליהו.
(משנה בבא מציעא ל"ז ע"א).

בשם הצדיק ממעזיביו ז"ל, קשה: ואם יאמר אליהו שהמאתים שייכים לזה, הלא כתיב „על־פי שנים עדים יקום דבר“, ולא חלקה התורה בין משה רבנו ע"ה ובין הדיוט? — ותירץ: כי בזמן בוא אליהו תהיה רק אמת ויבטל השקר בעולם, וכל אחד יודה כמה שהפקיד ותתברר האמת, ממילא ואליהו לא יצטרך לחגיד כלל.

**תניא אמר ר' יוסי בא וראה סמיות עיניהם של מלוי
ברבית. אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם
מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכו'.**

(בבא מציעא ע"א).

ברש"י: יורד עמו לחייו. רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו וכאילו בא להרגו, ואני שמעתי רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו ולמעט מזונותיו של חבירו, וקשה בעיני שיתירו חכמים לישראל להנקם ולגמול רעה, ועוד דאמרינן (בכתובות דף נ') עד שתיים עשרה שנה מתגלגל אדם עם בנו מכאן ואילך יורד עמו לחייו ומאי יורד לתוך אומנותו איכא הא לייסרו ולכופו לתורה קאמר.

בקידושין (כ"ח): רשע יורד עמו לחייו, פירש"י כלומר לזו אין ב"ד נזקקים אבל הוא מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו, וביומא (ע"ה ע"א) מדת בשר ודם מקניט את חבירו יורד עמו לחייו, פירש"י בכל דבר שהוא יכול להקניטו ולהפסידו הוא יורד.

אם ביומא יכולין לפרש שזה רק מדת בשר-ודם אבל אינו מותר מצד הדין אבל בקידושין הוא מפרש מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו, וסותר את דברי עצמו בכאן, — וכנראה שבקידושין הוא מביא מפי השמועה ולא דעת עצמו.

בתוס': אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. כתוב בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון יורד עמו לחייו רשאי לשרוף שליש תבואתו, ותימה גדול מניין לו זה.

— וראיתי לפרש: כי רב צדוק גאון לקח את זה מרבי אליעזר הגדול כאשר נדוהו בבחינת שאמרו לצדיק רשע אתה, תבעו עלבוננו מן השמים ולקה העולם שליש בזיתים ושלש בחטים ושלש בשעורים, — מזה יצא לו לר"צ גאון שהקורא לחברו רשע רשאי לשרוף שליש תבואתו. — בשם הגאון רבי השיל ז"ל: שפירוש „שליש תבואתו" הוא כל התבואה שיש לו שהוא שליש מנכסיו, כמאמר חכמינו ז"ל „לעולם ישלש אדם את מעותיו שליש בקרקע ושלש בפרקמטיא ושלש תחת ידו (ב"מ מ"ב ע"א)", ולכך נקיט שליש תבואתו ולא קאמר שליש מתבואתו.

**רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה וכו', הוה יתיב
אגירדא דדקולא וקא גריס, קא מיפלגי במתיבתא
דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא ואם שער
לבן קודם לבהרת טהור, ספק הקב"ה אומר טהור
וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא, ואמרי מאן**

נוכח נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני
יחיד בנגעים אני יחיד באהלות וכו' כי הוה קא ניחא
נפשיה אמר טהור טהור יצאת בת קול ואמרה אשריך
רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאתה נשמתך בטהור
וכו'. (בבא מציעא פ"ו ע"א).

ברש"י: טהור. לפי מה שכתוב בתורה.

דברי רש"י הק' קשה להבין: איפא זה כתוב בתורה, ועוד אי כתוב בתורה
„טהור” למה ומדוע אמרו המלאכים טמא?

— ואפשר לפרש עפ"י דברי הגמ' (נזיר ס"ה ע"ב): כל ספק נגעים בתחילה
טהור וכו' מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו.
הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה וכו', אלא כי איתמר דרב יהודה אמר רב
אהא איתמר, אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור
ספק טמא, ור' יהושע אומר כיהה, מאי כיהה אמר רב יהודה כיהה וטהור, ודילמא
כיהה וטמא, אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח
בו הכתוב בטהרה תחילה, וכפ"י הרא"ש ז"ל מה"מ דספק נגעים להקל, הואיל ופתח
בו הכתוב בטהרה תחילה, מזה יש ללמוד דכל ספק מקלינן ביה לטהרו.

זוהי כוונת רש"י: טהור לפי מה שכתוב בתורה לטהרו קודם לטמאו.

— ואיתא במדרש אכביר שהמלאכים שמעו כל התורה בדבור אחד, כמו
„זכור ושמור” בדבור אחד נאמרו, וכן „אנכי ולא יהיה”, מה שאין הפה יכול לדבר
ואזן לשמוע, לפיכך לא ידעו המלאכים את הדרש שפתח בו הכתוב בטהרה תחילה,
ופסקו ספיקא דאורייתא לחומרא.

וירא אליו ד' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל
כחום היום (בראשית י"ח) מאי כחום היום אמר רבי
חמא ב"ר חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של
אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם, הוציא
הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק
באורחים, שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא
אשכח וכו', נפק איהו חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי
אבבא וכו', כיון דחזא דקא אסר ושרי אמר לאו אורח
ארעא למיקם הכא היינו דכתיב (שם) וישא עיניו
וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ
לקראתם, מעיקרא אתו קמו עליה כי חזוהו דהוה

ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא וכו'.

(בבא מציעא פ"ו ע"ב).

ברש"י: כיון דחזא הקדוש ברוך הוא: דקא אסר. אברהם את מילתו ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא: היינו. דמעיקרא כתיב נצבים עליו ולבסוף כתיב וירץ לקראתם.

במהרש"א: היינו דכתיב כו'. בפירש"י בחומש כתיב נצבים עליו וכתיב וירץ לקראתם. כד חזויה כו'. ועוד יש לפרש מדכתיב וירא וירא ב' פעמים שבתחילה ראה אותם נצבים עליו ואח"כ כשראה אותם שפירשו הימנו, מיד וירץ לקראתם, ונראה לפי דרש זה לא יתכן לפרש לקראתם כמשמעו דהא אחריהם היה רץ שפירשו הימנו אלא דמלת לקראתם פירושו כמו לקרוא אותם שהיה רץ אחריהם להחזירם, וק"ל.

בשם הגה"ק רבי שמשון מאוסטרפלי ז"ל: דהמלאכים ראו כי השכינה בכאן עם אברהם וחזרו דרך אחוריהם כדרך הכהן הגדול הנפטר מן ק"ק היה חוזר דרך אחוריו, ונמצא היו המלאכים עומדים פנים כנגד אברהם, ובודאי שאברהם רץ כדרכו כי דרך אחוריו לא יוכל לרוץ והאיך היה חוזר אחוריו כנגד השכינה, לזה אומר „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה“, כלומר: יותר משיהיה פניו כלפי השכינה, ולפיכך כתוב פני השכינה ולא מקבלת השכינה.

הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר
דתניא (ויקרא כ') איש אשר יקלל את אביו ואת אמו,
אין לי אלא אביו ואמו, אביו בלא אמו אמו בלא
אביו מנין, ת"ל אביו ואמו קלל, אביו קלל אמו קלל,
דברי ר' יאשיה. (בבא מציעא צ"ד ע"ב).

ברש"י: אביו קלל אמו קלל. בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו.

בתפארת ישראל על המשניות: עכ"פ הרי קמן קושיא חזקה לר' יאשי' דמה נעשה ביום שידובר בנו מהכתוב „מכה אביו ואמו מות יומת“, דלא כתיב בתרי' אביו הכה אמו הכה, וכי ס"ד לדחני אינו חייב רק בשיכה את שניהן וכו', ומסיים: והקב"ה יאיר עיני להבין כל סתום ועמוס מעינים כהות בתורתו הק'.
פלא שנעלם מהגאון הנ"ל מה שמוכא ברש"י על הפסוק „ומכה אדם יומת“ (ויקרא כ"ד), בזה"ל: אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש, ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב, והוא מת"כ — הרי מפורש כאן דמכה אפילו אדם אחד או אביו או אמו שהוא חייב מיתה, וזה ברור.